

Рецензия

от доц. д-р Александър Василев Гъшев

АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Факултет „Изобразителни изкуства“

Катедра „Дизайн“

Относно дисертационния труд

на Соня Тодорова Станкова

„ФОТОГРАФСКИЯТ ПОРТРЕТ – ЖАНРОВА ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННИ ПРОЯВЛЕНИЯ“

с научен ръководител проф. д-р Галина Лардева-Минкова

Професионално направление 8.2. Изобразително изкуство

Докторска програма „Приложни, изящни изкуства и дизайн“

Катедра „Приложни изкуства“

АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Факултет „Изобразителни изкуства“

В изследването на Станкова задълбочено е проследено историческото развитие на фотографския портрет от създаването му до наши дни. Направен е опит да опишат не само приносите на редица личности, довели до изобретяването на фотографския процес, но са проследени и сложните многопластови процеси, оказали съществени влияния при налагането на портрета като водещ жанр във фотографското изкуство. Проследена е обвързаността между творческите експерименти на редица творци с различни изобразителни техники в полето на фотографския портрет през периода XIX – XXI век. Отчетени са различни проявления на социалната и културна динамика през

този период, които са пряко свързани с обособяването на портрета като водещ жанр във фотографията в световен аспект.

Станкова е виден представител на фотографската общност в България, член на Съюза на българските художници, изявен артист с множество национални и международни изложби. Завършва средното си образование в Техникум по полиграфия и фотография „Юлиус Фучик“ в гр. София. Притежава бакалавърска степен по Педагогика на изобразителните изкуства и е магистър по фотография. От 1982 г. работи като студийен фотограф и фоторепортер, а след (от) 1989 е фотограф на свободна практика. Снима за различни периодични издания и рекламни кампании, активно работи в областта на продуктовата фотография. Нейни фотографии са публикувани в специализирани списания като „Colors“ of Benetton, „Mary Claire“ – Italy, „Photo eye“ и „РНО“ – България. Артистичната ѝ кариера преминава през различни етапи на развитие и творчески експерименти с различни техники и визуални медии. Участва в множество професионални форуми у нас и в чужбина. Носител е на Награда Пловдив за 2011 г. и 2019 г. Носител на престижните награди: Златен медал на Фотографска академия, България (2001); Втора награда от Биенале на Българската фотография (1989); Първа награда на национален пленер Социална фотография, София (1987); Първа награда на Фотоваканция, к-с Оазис, България (1985).

Дисертационният труд се състои от увод, изложение в три глави, заключение, приложение и библиография. В смислов план основните проблематики, които Станкова проследява в отделните части на изследването, са:

Уводната част започва с тематично въведение. Изяснени са предметът, целите, задачите, но не и проучвателната методология, която допълнително би могла да се добави при евентуално издаване на текста като учебно помагало.

В **първа глава** Станкова се фокусира върху проследяване на историческите предпоставки и социокултурни динамики, довели до появата на фотографския портрет. Акцентира на приноса на различни автори върху утвърждаването на портретния жанр и разглежда етапите на развитие на фотографския процес и прехода на преминаване от дегеротипия към мокър колодиев процес. В тази част от

изследването Станкова проследява връзката между фотографията с другите изкуства и по-точно с творчеството на писатели като Емил Зола, Джовани Верга и Джек Лондон в областта на портретната фотография. Препоръката ми тук е, ако научният труд се издаде като книга, както силно се надявам, в тази част авторът да акцентира с повече примери на факта, че портретът във фотографията е неразривно свързан и с развитието на изкуствата, графичния дизайн, печатните и съвременните електронни социални медии. Това е препоръчително, не само за да се подчертае интердисциплинарната насоченост на избраната от Станкова тематика за фотографския портрет и връзките му с различните социокултурни проявления, но и да се задълбочи композиционната цялост на текста с останалите части от изследването, където разглежданата проблематиката е спомената нееднократно.

Втора глава проследява историческото развитие на фотографския портрет в България.

Съществено внимание е отредено на историческото развитие на фотографията по време на Възраждането и връзките на българските майстори на фотографския портрет с европейските практики в тази област през XIX в. Изброени са пионерите фотографи, поставили началото и популяризирали фотографското изкуство в България: Анастас Карастоянов, Тома Хитров, Георги Данчов, Иван Доспевски, Иван Зографов, Стоян Кършалев, Никифор Минков, а след Освобождението 1878 г. в София откриват ателиета Анастас Карастоянов, Тома Хитров и Тодор Факиров; в Пловдив Георги Данчов Зографина, Димитър Кавра, Вацлав Велебни, братя Кацарови; в Русе дошлите от Виена Франсоа Бауер, Самуел Гелч, Рудолф Либих; във Варна Папазян, братята Саркис и Ованес Хаджолян, Е. Ксантопулос, Карл Албрехт и Онори Марколеско. Акцентирана е ролята на Петър Берон и разгледаните от него въпроси, свързани с оптиката, фотохимията, фотографията и науката за цветовете.

Важна смислова линия, която може да се проследи във втората част на текста, е свързана с **творческите приноси на редица жени-фотографи в областта на портрета**, а именно: Елена Чернева-Хитрова, Недялка Качулева, Райна Балджиева-Карактоянова и Елена Йотова, Лоте Михайлова, Деяна Стаматова, Янка Кюркчиева, Иглена Русева, Деяна Стаматова, Нели Гаврилова, Станка Цонкова-Уша, Светлана Бахчеванова, Нели Недева-Воева, както и Янина Манолова, Пепа Христова, Яна Лозева и на последно, но не и по значение, Соня Станкова – авторът на коментирания текст. Тази смислова ос на изследването е изключително

интересна, не само защото засяга темата за ролята на жените в историческото развитие на фотографския портрет, но и разкрива значимата им социална роля при развитието на артистичната общност в страната през различните исторически периоди в България. Важен за подчертаване е приносът на Станкова в изтъкването на творческите заслуги на жените-фотографи в българското изобразително изкуство при историческото развитие на фотографския портрет от епохата на Възраждането до наши дни, принос, който е редно да бъде добавен в края на дисертационната ѝ разработка.

В третата глава от изследването Станкова прави обзор на личния си опит като портретист в областта на фотографията. Коментира фотографските си експерименти в портрета през късните години на тоталитарния период и творческите си търсения след 1989 г. в следните артистични проекти:

- **Репортажни портрети в студио** – направени във фотографското студио на пл. Джумаята (ОЦФФФ) през 80-те години на миналия век;
- **В дома на мама 10 години по-късно** – проект, представящ творческите търсения на Станкова в интимното пространство на дома;
- **Притча за моето дърво и моите приятели** – проект, пресъздаващ личностните интерпретации на Станкова по древни текстове, свързани със символиката на дървото като еманация на силата на природата;
- **APPLAUSEEE Цирк-театър, който отива там, където никой не отива** - изследва срещата на Станкова с пътуващи артисти;
- **Лицата на Пловдив** - проект, представен на официалното откриване в Пловдив на „Пловдив – Европейска столица на културата 2019“

Станкова завършва дисертационната си работа с приложение, свързано с проектът ѝ **„Втори дубъл“** – изложба от двадесет и пет черно-бели портрета, показана в галерията за фотография „Синтезис“.

Накрая акцентирам на заключението, че фотографическият портрет е специфична област в сферата на визуалните изкуства със силно емоционално, естетическо и психологическо въздействие, който намира достойно място в творческото развитие на Соня Станкова като фотограф и визуален артист.

Заклучение: След като се запознах с дисертационния труд на Соня Станкова, считам, че **изследването е значимо и има приносен характер** не само що се отнася до проследяване на историческото развитие на фотографския портрет, но и във връзка с познаването на портрета като личностен експеримент и творческо поле на изразяване на визуалния артист.

Давам **положителна оценка и препоръчвам на Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Соня Тодорова Станкова.**

20 май 2024 г.

доц. д-р Александър Василев Гьошев